

MUZEJNÍ LISTY

Vydává Oblastní muzeum Praha-východ, p. o., Masarykovou náměstí čp. 97, Brandýs n. L.-Stará Boleslav

Na náměstí stojí dům – říká se mu muzeum

Těmito slovy začínal jeden z prvních článků občasníku Muzejní listy, který Oblastní muzeum Praha-východ vydávalo v letech 1997-1999. Jeho autor, přírodovědec a tehdejší odborný pracovník muzea RNDr. Vladimír Novák v něm popisuje, co muzeum zajišťuje, jaké funkce plní a co je možné v něm shlédnout.

Právě tyto základní funkce v našem muzeu doznaly během letošního roku výraznou změnu. Muzeum se nově ve spolupráci s městem Brandýs nad Labem-Stará Boleslav stalo také turistickým informačním centrem.

Ve vstupním průjezdu byla vybudována recepce, kde vám ochotně a informovaní pracovníci podají nejen informace o muzeu, co v něm můžete aktuálně shlédnout, prodají

vám vstupenku a popřípadě nějaký upomínkový předmět, ale pomohou i s radami a informacemi o dalších turistických cílech, které Brandýs nad Labem a Stará Boleslav nabízejí.

Druhou velkou změnou, která v muzeu nastala, je otevření nové stálé expozice. Provede vás přírodou okolí Brandýsa nad Labem-Staré Boleslavi, významnými archeologickými lokalitami i objevy v regionu, středověkým Brandýsem a dobou renesančního rozkvětu města za panování Rudolfa II.

Změna je to velká a již při vstupu do muzea patrná na každém kroku. Tyto novinky jsou výsledkem rekonstrukcí posledních dvou let. V roce 2023 bylo odsouhlaseno libreto pro obnovu stálé expozice a na podzim roku 2024 se začala realizovat. Souběžně s expozicí se

v součinnosti se zastupitelstvem města začala řešit i možnost vybudování informačního centra v objektu Arnoldinovského domu.

Nakonec se jako optimální varianta jevílo umístit TIC do stávajícího průjezdu a s využitím prosklených stěn vestavby otevřít muzeum i infocentrum přímo do náměstí.

Kdo u nás ještě nebyl, nechtě neváhá a přijde se podívat, těšíme se na vás! Pak si možná sami odpovíte na otázku, kterou si kladl Vladimír Novák na konci svého článku v prvních Muzejních listech: „Dovedete si představit Brandýs nad Labem a Starou Boleslav bez muzea?“ My tedy ne.

*Vlastislav Janík,
ředitel Oblastního muzea
Praha-východ, p. o.*

Nová stálá expozice v Arnoldinovském domě

Začátkem září pro vás s radostí po více než roční odmlce otevíráme novou stálou expozici muzea. V hlavním objektu muzea na náměstí v Brandýse nad Labem je to v pořadí třetí dlouhodobý expoziční projekt. Na historicky první expozici našeho muzea instalovanou v tehdy nově zrekonstruovaném Arnoldinovském domě si asi vzpomenou jen opravdoví pamětníci a muzejní fandové. Veřejnosti byla zpřístupněna v roce 1990 a jmenovala se Brandýsko v proměnách času. Ve své době šlo o velmi moderní a svěží výstavní počín. Expozice si vzala za cíl postihnout mimořádně dlouhé historické období od počátků osídlení regionu v nejstarší době kamenné po moderní společnost 20. století a plně využila dobově dostupné audiovizuální prvky.

Běh času je ale neúprosný, i sebelepší projekt se v dobách překotných společenských změn a rychlého rozvoje nových technologií za několik let přežije a zestárne, s příchodem nového milénia tak již bylo třeba přemýšlet o změně. V roce 2010 jsme začali postupně modernizaci osvětlení a prostorovými úpravami

výstavních sálů, na zásadní rekonstrukci expozice z hlediska architektonického i obsahového se však již nenašly finanční prostředky.

Přistoupili jsme tedy alespoň k tematické obměně, kdy jsme jednotlivé sály stálé expozice věnovali dílčím muzejním oborům – přírodě, archeologii, etnografii a historii. Toto řešení jsme tehdy považovali za krátkodobé provizorium, které mělo být v blízké době nahrazeno plnohodnotnou moderní expozicí.

Jak už to ale občas bývá i v běžném životě, řešení, která člověk pod tlakem okolností zvolí jako dočasná a provizorní, ukáží se býti nečekaně dlouhodobá. Podobný osud potkal i naši expozici, která ve své „dočasné“ podobě přežila 14 let. Muzeum řešilo v dalších letech jiné náročné výstavní a rekonstrukční výzvy a stálá expozice v Arnoldinovském domě se stala tak trochu zapomenutou Popelkou.

V roce 2023 jsme připravili libreto nové expozice a s návrhem uspěli u našeho zřizovatele Středočeského kraje, který dal projektu zelenou. Architektonické řešení vypracoval pan Hynek Fetterle a stavební realizace se na základě výběrového řízení ujala firma DÍLO.work. Výstavba

expozice začala v září 2024. Byla dokončena letos v červnu, během prázdnin byla zpřístupněna ve zkušebním provozu.

Možnosti vytváření velkých výstavních projektů mívají většinou různé limity. Těmi našimi jsou v první řadě omezené prostory. Jako místo stálé expozice slouží čtyři výstavní sály v prvním patře muzejní budovy, což neumožňuje příliš velký chronologický a tematický rozmach.

Rozhodli jsme se proto, že nepůjdeme cestou prezentace kompletního lineárního historického vývoje regionu, který by se nám na tak malém prostoru podařilo kvalitně a do hloubky představit jen stěží.

Pokusili jsme se soustředit pozornost a zdůraznit ta období a témata, která Brandýsku a městu Brandýs nad Labem – Stará Boleslav vtiskla charakter nebo ho činí výjimečným. Expozice je složena ze tří autonomních částí, které sjednocuje akcent na regionální témata a společné architektonické řešení.

Přírodovědná část se věnuje geologii, krajině a různým typům přírodních prostředí charakteristickým pro oblast středního Polabí. Kromě prohlídky řady exponátů začleněných do nápaditých přírodních aranžmá si zde můžete vyzkoušet a rozpoznat hlasy ptáků.

Z obsahu interaktivních obrazovek lze načerpat řadu vědomostí o vzácných druzích rostlin i živočichů a významných biotopech v okolí.

V sále věnovaném archeologii jsou představeny největší archeologické objevy z oblasti působení muzea. Zvláštní pozornost je věnována evropsky významné unikátní archeologické lokalitě Zlatý kopec u Přezletic, útočišti dávných lovců nejstarší doby kamenné, která je tématem multimediální projekce.

Pro zvědavé i hravé návštěvníky je zde k dispozici obrazovka obsahující řadu podrobně zpracovaných

věnovaném renesanci si nenechte ujít postavu váženého rytíře Matyáše Arnoldina z Klorenštejna, který v první polovině 17. století vlastnil historický měšťanský dům, v němž dnes sídlí naše muzeum.

S panem Arnoldinem si můžete díky propojení s umělou inteligencí i popovídat. Mějte pro něj však pochopení, je to už starší pán a má své vrtochy, nedivte se, dojde-li mu po krátkém rozhovoru s návštěvníkem trpělivost a vymluví se na studium starých kronik. Na rozloučenou se s vámi ale určitě podělí o nějakou životní moudrost.

archeologických objevů v regionu i zábavné prvky, jako jsou archeologické pexeso, puzzle nebo odlehčené kvízy.

Největší prostor expozice zaujímá část historická. Zachycuje časový úsek od založení středověkých sídel Staré Boleslavi a Brandýsa, přes rozvoj důležitého hospodářského zázemí formovaného blízkostí středověké Prahy až k rozkvětu renesančního města Brandýs v rudolfinské době.

Součástí expozice jsou multimediální projekce mapy historických sídel, obrazovky s podrobnými informacemi k různým historickým událostem a interaktivní i hravé prvky využívající AI. Ve druhém sále

Těšíme se na vaši návštěvu a doufáme, že se pro vás naše stálá expozice stane místem zábavy i poučení.

*Andrea Němcová,
archeoložka muzea*

Na rodinu se při výkladu dějin zapomíná

Jakožto čerstvý student historie se nemohu zbavit dojmu, že ať už v akademickém diskurzu, či mezi čtyřmi stěnami základních a středních škol, máme tendenci zabývat se při studiu historie výhradně životy jednotlivců. Velikých a slavných, v jejichž příbězích se osudy jejich nejbližších stávají jen jakousi kuriózitou na pozadí všech těch velkých činů. Považte sami, kolikrát jste slyšeli větu: „Narodil se do takové a makové rodiny, matka byla něčím a otec také něčím“, čímž byla diskuze o rodinné historii u konce a mohlo se jít k tomu „zajímavému“.

Pro většinu velkých osobností bylo však rodinné zázemí často rozhodující v otázkách jejich budoucnosti, a pro některé byla rodina navěky. Významný československý sportovní lékař a úspěšný sportovec Ladislav Schmidt není výjimkou.

Při zpracovávání pozůstalosti po doktoru Schmidtovi – kterou muzeu daroval pan Tomáš Sochůrek, jenž ji objevil na půdě jednoho z pražských domů – jsem nacházel stále další a další jména, o kterých jsem byl přesvědčený, že spolu nemohou souviset a že se prostě pohromadě ocitla náhodou. Opak byl však pravdou. Brzy se ukázalo, že je to jedna velká rodina.

Podstatná je především spojitost mezi jmény Špatný a Schmidt. Ženou Ladislava Schmidta byla Libuše Špatná, dcera Emila Špatného, významného prvorepublikového poslance a senátora Národního shromáždění za Československou stranu národně socialistickou, jež byl za svou politickou aktivitu vězněn za první světové války. Libuše Špatná pracovala jako pedagogický dozor v ozdravovně Na Čeperce u Unhoště. Při Pražském povstání se účastnila bojů jako zdravotní sestra. Její vášní však bylo umění. Studovala Státní konzervatoř hudebního a dramatic-

kého umění v Praze. Věnovala se spisovatelské činnosti, milovala divadlo, hlavně to Národní.

V pozůstalosti se vedle oficiálních dokumentů – je zde například celý soudní spis s Emilem Špatným – nachází nespočet fotografií a portrétů a hlavně dopisů – povětšinou v němčině, od Schmidtovy německé rodiny, avšak najdou se zde i psané česky. Některé gratulují ke sňatku Libuše a Ladislava, jiné zvou na návštěvu, další už za ni děkují nebo se omlouvají, že dlouho nenapsali. Všechny mají ale jedno společné; jejich stěžejním tématem je rodina. Osud rodin Špatných a Schmidtových

la a nakonec – z politických důvodů – byli donuceni zříct se domova a emigrovat do USA. Jedna věc se ale nezměnila; dopisy od rodiny jako bílé holubice létaly dál napříč dekadami a oceány, jak dokazují jejich datace a známky.

Poučením z našeho příběhu by mohlo být poznání, že je-li člověk sám, mnoho toho nezmůže, a že jeho nejbližším spojencem je vždy rodina, ať už má jakoukoliv podobu. Vážme si jí tedy, protože samota je zlá věc, slovy Libuše Špatné:

„Samota mě vyháněla z domu. Hnala mě do ulic. Za lidmi. Dotknout se jich alespoň loktem. Číst jim z obličejů, jakou mají náladu. Vymýšlet si o nich příběhy. Odkud a kam jdou. Čím jsou. Co je tíží.

je, snad jako každé další rodiny 20. století, protkán změnami k lepšímu i horšímu. Manželství Ladislava a Libuše bylo velmi šťastné. Ladislav sám dlouho a úspěšně sportoval – hrál házenou, lední i pozemní hokej, běhal maratony – a to i ve vyšším věku. Pracoval s velkými jmény své doby, například s Emilem Zátopkem.

Ale také, jak jsme si již řekli, Emil Špatný byl několik let vězněn, druhá světová válka se jim nevyhnu-

Z čeho se radují. Samota je jako vězeňský dvůr, vězni v celách se těší na procházku a když vyjdou, vidí, že je dvůr obehnán vysokou zdí. Samota je kouzelné útočiště, když jsi mě opustil, moje samota tě opředla snem. Kdybys ke mně přišel skutečně, byla bych třeba zklamaná.“

Celou katalogizovanou pozůstalost již nyní můžete studovat v muzejním archivu.

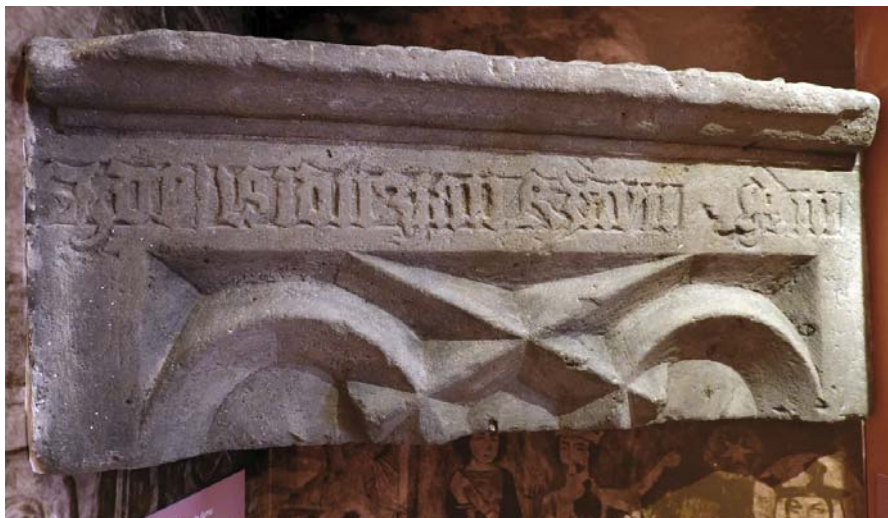
*Matěj Malík,
student historie*

Rzounkovský dům

V nově otevřené expozici muzea s názvem „Tenkrát v Polabí. Historie, archeologie, příroda“ si můžete v místnosti pojednávající o středověku našeho regionu povšimnout zazděného kusu pískovce s archaickým nápisem označujícím majitele domu Jana Rzouna.

V prvním svazku Prášкова „Brandejsa“ lze tuto osobu dohledat v době nedlouho před polovinou 16. století, a to ve spojitosti s měšťanským obydlím, které tehdy stávalo přibližně v místech dnešního čp. 42.

Dům se nacházel na samém okraji Brandýsa. Zástavba za dnešní ulicí Podkostelní tehdy ještě náležela

Část ostění pozdně gotického vstupu do domu s textem: „Zde bidli Yan Rzavn...“ (tj. „Zde bydlí Jan Rzoun“).

k samostatné vsi Hrádek. Jana Rzouna prameny evidují jako prvního známého majitele pojednávaného domu.

J. V. Prášek se domnívá, že dům vystavěl patrně právě tento brandýský měšťan, jenž je roku 1548 jmenován coby konšel (podílel se tedy na správě městečka). Objekt popisuje následovně: „Byl z domů větších, do dvou ulic nárožní, a zabíhal původně daleko v pozadí mezi oběma ulicemi.“ Ačkoli rod Rzounů objekt pozbyl ještě v době předbělohorské, stále je v pramenech občas tento dům zván jako „Rzounovský“ nebo „Rzounkovský“, a to až do počátku 18. století.

*Martin Hůrka,
historik muzea*

Vlastivědná publikace o obci Dřísy

Josef Olexa, Náves ve Dřísech, soukromá sbírka rodiny Hykovy.

Před časem začal Jiří Hyka zpracovávat obsáhlý písemný vlastivědně-historický materiál o rodné obci Dřísy shromážděný jeho otcem Františkem Hykou (1911-1997), dlouholetým staroboleslavským učitelem.

Jedná se o různé články, poznámky, postřehy, zaznamenaná vyprávění pamětníků a lidové pověsti, jejichž ústředním bodem je právě jmenovaná rodná ves. Tento materiál bylo třeba přepsat, utřídit a doplnit o obrazovou složku. Jiří Hyka našťástí disponuje fotoarchivem svého otce, který svou sběrnou činnost někdy až etnografického charakteru doprovázel pečlivou fotodokumentací (fotografie sám pořizoval, ale i od lidí zachraňoval). Fotoarchiv včetně části, která vznikala

v rámci letité spolupráce s muzeem před mnoha desetiletími, celkem čítá tisíce kusů snímků. Třebaže velká část fondu zachycuje situace a architekturu i jiných obcí v okolí včetně brandýsko-boleslavského souměstí, bylo z čeho vybírat.

Základní práce na publikaci jsou nyní ukončovány, a tak se můžete těšit na výpravnou, textově obsáhlou a obrazově bohatou publikaci s názvem „Dřísy – obec v proměnách času“, která by měla být k mání ještě letošní rok. Publikace vzniká díky dlouhodobé spolupráci Jiřího Hyky a našeho muzea, za podpory starostky obce Dřísy.

Jiří Hyka - Martin Hůrka

Vstupní brána do historické části hřbitova, po 1903 (dar B. Ekrta).

Jela eskadrona vzpomínky na arcivévodu Karla

Byli tři, už dědové, vyšli z lesa, byla neděle a mířili do kostela. Cesta jim vedla právě podle „rajčůru“. Jdou po zledovatělé, od kolejí vozů hrbaté polní cestě a ten rajčůr připomněl jednomu z nich jeho velkou událost z klukovských let.

„Věřte nevěřte, byl to císařpán, no až potom, tenkrát ještě arcivévoda. Sloužil tady u dragounů a měl právě před svatbou“, vypravuje pantáta Urban z Hlavence.

„Tady to bylo, tady se mi koně zastavili, začali se vzpínat a frkat. Bylo mi z toho moc horko, to jsem byl tenkrát kluk sotva patnáctiletý. Co to jen tátu napadlo, takového výrostka poslat do města s párem hříbat. Najednou taková hora prachu se žene proti mně, to jel právě se svou eskadronou na ten rajčůr. Jako by se točák zvedl a hnalo se to proti mně. Neviděl jsem ani ty dragouny, sotva svoje koně před sebou. Držím opratě ze všech sil, ale co mi to bylo platné, cloumali se mnou, vzali vůz do rejdu, až to prasklo a mně bylo do breku.

Najednou zůstalo všechno stát, já i ta eskadrona. Prach se přehnal a vidím, koně mi stojí klidně a někdo je drží za uzdy. „A Bože můj, takový fešák“, důstojník mi salutuje a směje se. „Tak jed, mladej pantáto, už se neboj!“, volá na mě. Křičím: „Děkuju, pane oficír, mockrát děku-

Staroboleslavský hřbitov

Staroboleslavský hřbitov se skládá ze dvou částí – historické části založené roku 1903 (rozloha 14 875 m²) a mladšího urnového háje (7 672 m²). Hřbitov je v péči města Brandýs nad Labem-Stará Boleslav.

Na hřbitově najdeme řadu umělecky cenných náhrobků, a to i z doby starší, neboť některé hroby sem byly přeneseny z předešlého hřbitova sloužícího od roku 1835 v místě nynějšího parku u staroboleslavského autobusového nádraží.

Na tomto hřbitově se nacházela hřbitovní kaple sv. Mikuláše, jejíž patrně jediné známé vyobrazení se nám zachovalo na obraze lakýrníka Brůžka, který je uložen ve fondech Oblastního muzea Praha-východ.

Dobrovolníci, zejména restaurátorka MgA. Eva Fajmanová a nadšená důchodkyně Věra Fojtíková se v současnosti snaží navázat na badatelské aktivity Vladimíra Loydy, který před více než 30 lety položil základy studia obou zdejších občanských hřbitovů – staroboleslavského i brandýského.

Uskutečňují se i veřejné prohlídky, jako např. na Dušičky nebo

během akcí, kdy jsou otevírány běžně nepřístupné budovy. Nejblíže komentovaná prohlídka vás čeká 2. listopadu 2025 v odpoledních hodinách (čas ještě upřesníme). Po domluvě je možná i individuální prohlídka.

Ve spolupráci s Oblastním muzeem Praha-východ vznikla na webu muzea informační sekce, jejíž údaje jsou průběžně rozšiřovány a doplňovány (i na základě průběžně získávaných údajů od vás návštěvníků).

VÝZVA VEŘEJNOSTI: Pokud máte jakoukoli informaci k výzkumu, obraťte se, prosím, buď na historika OMPv Mgr. Martina Hůrku (tel.: 730 561 204), na paní Věru Fojtíkovou (tel.: 774 530 772) či na MgA. Evu Fajmanovou (mail: eva.fajmanova@seznam.cz).

Věra Fojtíková,
spolupracovnice muzea

ju“. Jako kluk jsem tenkrát šarže neznal. Vyhoupnul se na svého koně, jiný dragoun mu ho držel a eskadrona se hnula

dál. Já otálím z toho leknutí a sotva se koně pár kroků hnuli, plácne mi někdo na ruku. A tu na mě mrká babka s nůši plnou chrastí, jde z lesa: „Svez mě mladíku – víš, kdo to byl? No, pan Karel přece“. Babka už sedí na voze a vypravuje mi svou příhodu.

„To jsem ti jednou sebou plácla i s nůši támhle v lese. Myslela jsem, že mě honí hajný Vacek. Pojednou mě někdo zvedá. Božíňku, já myslela, že mi hajný bere nůši, a on to byl pan Karel a pomohl mi na nohy. Byl na šoulačce ráno ještě za šera“.

Tak pantáta Urban skončil svoji rozprávku o císaři pánu. Byli už na ochozu mariánského kostela v Boleslavi, ukazují si naproti na bývalá dragounská kasárna a debatují dále o starých časech: „Tady na arcivévodě čekala mladá paní arcivévodkyně, říkalo se ‚princezna‘, skoro každý den před obědem, někdy i v kostele, a když ji arcivévoda hledal, předháněly se obě kostelní báby s avízem“.

Pantátové vzpomínají, jak zde život plynul tenkrát ještě za císaře pána. Auta nehlučela, ulicemi rachotily jen vozy a kopyta koní vojenských i nevojenských, ekvipáže zámožných.

Z materiálů Františka Hyky připravil syn Jiří

Vybavení usedlosti čp. 46 v Tehově

V nedávné době dostalo naše muzeum díky vstřícnosti a péči Karla Čížka možnost nahlédnout do útrob usedlosti čp. 46 v Tehově. Díky staromládenectví předchozího letitého majitele se v různých částech areálu (stodola, zahrada, sklep, půda...) daného hospodářství dochovalo zemědělské a hospodářské vybavení z doby první republiky.

Současný majitel již před lety daroval dřevěný vůz s plnými bočnicemi (tzv. fasuněk) Muzeu Říčan pro účely jeho venkovní expozice s názvem „Dvorek“. My nyní dostali možnost ostatní předměty zdokumentovat a vhodné z nich převést k nám do muzea.

Předměty, které pro jejich špatný či torzální stav již nešlo zachránit, jsme ponechali na místě. Jiné již v několika variantách máme. Pro další vzhledem k jejich rozměrům nedisponujeme deponitárními prostory. Nicméně i pro tyto předměty, které jsme nemohli převzít, jsme domluvili probírku pracovníky skanzenu v Kouřimi.

Předměty získané naším muzeem

se po nutné karanténě, očištění a průzkumu stanou součástí našich sbírek (podsbírka etnografická, případně historická). O jakých kusech tu hovoříme? Přivezli jsme si např. jedny sáně na tahání dřeva z lesa (zápřah za koně), součásti vozů, koňské chomouty, nádobí, pákový hever, loukoťové kolo, pily, hrábě, lopatu na mouku, velikonoční trakař, ošatky, brusku a mnohé další.

Příjemným zpestřením a zajímavostí navíc pro nás byla poloha této usedlosti zaujímající plochu někdejšího gotického hradu. Ve stodole a v zahradě nám ochotný majitel ukázal i drobné zbytky zdiva tohoto kdysi mohutného panského sídla.

Martin Hůrka,

Pamětní medaile brandýského Sokola

Av.: uprostřed znak Sokola, perlovec, opis: „* TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA V BRANDÝSE N. L.“,

Rv.: perlovec, po obvodě opis: „* SLAVNOST SVĚCENÍ PRAPORU“ a uprostřed třířádkový nápis: „DNE / 6. ČERVNA / 1870.“

1870, cín 24 mm, 3,67 g, ražené ouško (ze soukromé sbírky autora).

Av.: žena v průhledných vlajčích šatech s olivovou snítou v pravé ruce si podává ruku s nahým mužem s pláštěm přes pravou paži, opis: „SOKOLSKÁ ŽUPA BARÁKOVA“, v dolní úseči ohraničená iniciála: „MK“.

Rv.: čtyřřádkový nápis: „ZA / VÝKONY / V ŽUPNÍCH / ZÁVODECH“,

volné pole pro oceněného, po stranách olivová a lipová ratolest.
1938, Miroslav Kužel, patinovaný bronz 50 mm, 35,10 g (Stejně provedení existuje též s průměrem 60 mm a 40 mm viz Haimann, s. 249), (ze soukromé sbírky autora).

Před polovinou 19. století moderní společenské nebo politické spolky neexistovaly, lidé se spolčovali na jiné bázi – např. v rámci cechů. Od roku 1852 se spolky sice zakládaly za určitých podmínek mohly, ale stát, který se po revolucích roku 1848 cítil ohrožen, dohlížel na vše, byla to doba tzv. Bachova absolutismu (název odvozen od tehdejšího ministra vnitra Alexandra Bacha). V roce 1859 tento neoabsolutistický režim padl, což umožnilo postupnou liberalizaci politického a veřejného života a v návaznosti na to vznik příslušných spolků – včetně společensko-sportovních.

Tělocvičná jednota pražská, založená 16. února 1862 Jindřichem Fügnerem a prof. PhDr. Miroslavem Tyršem, přijala o dva dny později do svého názvu slovo Sokol. Nově vzniklý spolek si kladl za cíl fyzický a morální růst národa. Zakládajících členů bylo šedesát a už 5. března došlo k zahájení cvičení. 1. června se konalo svěcení sokolského praporu od autora Josefa Mánesa. Brzy po založení pražské organizace se započalo se zakládáním bratrských organizací mimo Prahu.

V roce 1865 měla organizace 26 jednot. V Brandýse zásluhou vlastenecky smýšlejících měšťanů Sokol založili relativně brzy – již v roce 1868. Na schůzi konané 25. května 1868 byl zvolen výbor, který zadal sepsání stanov. Ty byly potvrzeny o tři měsíce později.

Prvá valná hromada se konala 4. října 1868. Starostou byl zvolen JUDr. Antonín Foitl, náměstkem Jan Fetter st. a náčelníkem student medicíny Jan Fetter ml. Jednota měla tehdy 123 členů z města i okolí. 6. června 1870 se konalo slavnostní svěcení spolkového praporu a k této události byly vydány dva typy pamětních medailí (viz soukromá sbírka autora příspěvku).

Sokolové nejprve cvičili ve dvoraně jednoho z brandýských domů, který však musel později ustoupit

Av.: šestiřádkový nápis: „* TĚLOCVIČNÁ . JEDNOTA * / V BRANDÝSE / N/L / 18 6/6 70 / SLAVNOST / SVĚCENÍ PRAPORU“

Rv.: český korunovaný lev, opis: „SVORNĚ A SILNĚ.“

1870, bronz 29,5 mm, 19 g, cín. 29,5 mm, 9,69 g. (ze soukromé sbírky autora).

Av.: po obvodě opis: „V UPOMÍNKU NA STAVBU SOKOLOVNY“, nahoře uprostřed pole znak Sokola, pod ním třířádkový nápis: „V BRANDÝSE / n. L. / 1903-1904“.

Rv.: budova sokolovny, v dolní úseči nápis: „PICHL PRAHA“. 1904, cín 32 mm, 4,13 g, ražené ouško, ražebna I. B. Pichl Praha (historická podsbírka muzea).

budově měšťanské školy (dnes ZŠ Palachova, postavena 1905). Poté, co byla dvorana zrušena, konala se cvičení v pronajatých místnostech v hotelu Koruna a na dalších místech. Od roku 1886 měli sokolové zřízenou tělocvičnu v kostele sv. Vavřince na Nižším Hrádku. Jednalo se však o provizorium, které zcela neodpovídalo sokolským potřebám, proto bylo v roce 1893 založeno družstvo pro stavbu vlastní budovy.

Pozemek pro stavbu sokolovny daroval okresní výbor. 30. srpna 1903 byly slavnostně položeny základy a už 10. července 1904 je budova odevzdána svému účelu. Stavbu provedl brandýský stavitel František Hataš. Náklady činily 34 000 rakousko-uherských korun. U příležitosti otevření budovy byla vydána cínová medaile ražená firmou I. B. Pichl z Prahy (viz 2 ks v historické podsbírce OMPv, i. č. HIS 3097 a HIS 3280).

Od roku 1884 se sokolské jednoty začínají sdružovat do sokolských

žup. V tomto roce vznikly tři a do konce století jich bylo už 25 v Čechách a 11 na Moravě a ve Slezsku.

Brandýští sokolové byli sdruženi v župě Středočeské (po Tyršově župě druhá historicky nejstarší sokolská župa). V Brandýse nad Labem se dokonce 15.-16. srpna 1885 měl konat I. sjezd této župy spojený

s veřejným cvičením. Sjezd se však neuskutečnil, jelikož brandýští sokolové vyhověli žádosti bratrské jednoty Českobrodské o jeho přenechání. Důvodem byla důstojná oslava otevření tamní právě zbudované sokolovny v tomto městě.

Brandýské sokoly zastřešuje nyní župa Barákova, pojmenovaná po Josefu Barákovi (1833-1883), což byl vlastenecký novinář, spisovatel, překladatel a organizátor společenského života patřící k zakládajícím členům Sokola. Tato župa vznikla k 1. lednu 1898.

Středočeská župa jako taková zanikla a nahradilo ji šest středočeských oblastních žup členěných ještě na okrsky. V mezidobí mezi všesokolskými slety se konají župní i okrskové slety a závody.

Výzva ke čtenáři: Máte-li k uvedeným ražbám dosud neznámé údaje, které jsem zde nezmínil, budu rád za veškeré informace a kontakt na e-mail: miloshummel@centrum.cz.

*Miloš Hummel,
spolupracovník muzea*

Hluchov, fragment lužního lesa uprostřed města

Přírodní památka Hluchov tvoří společně s lesoparkem Ostrůvek a zámeckým parkem příjemné přírodní zákoutí prakticky uprostřed města, resp. mezi Brandýsem nad Labem a Strarou Boleslaví. Přestože je území kvůli své poloze pod silným tlakem jak veřejnosti (zvýšená návštěvnost, drobný odpad), tak různých investičních záměrů vztahujících se k provozu města, zachovala se zde poměrně typická společenstva lužních lesů údolních niv velkých toků.

Za státní přírodní rezervaci byl vyhlášen už v letech 1933 až 1965 k ochraně „parkově upraveného lužního lesa a mrtvého ramene s populací stulíku žlutého“. Znovu (a ze stejného důvodu) bylo území vyhlášeno ještě v roce 1995. Chráněn je biotop tzv. tvrdého luhu, což je lesní společenstvo s dominancí dubu letního, jilmů (v Hluchově jilm vaz a jilm habrolistý) a s vyšším zastoupením jasanu ztepilého. Nejvíce zaujmou mohutné exempláře dubů, pralesovitý charakter má zejména východní část, v západní části jsou přítomny hlavně mladší stromy.

Zastoupeny jsou také lípy, javory a topoly. Společenstva měkkých luhů (se zastoupením vrb a topolů) jsou vyvinuta východně od tůně.

Existence lužních lesů byla vždy vázána na pravidelné záplavy, s regulací Labe se proto tyto biotopy zařadily mezi ty nejohroženější. Neprospívají jim také výsadby nepůvodních a stanovištně nevhodných dřevin (zejména hybridních topolů). V keřovém patře se uplatňují dřeviny stromového patra, ale také hlohy, střemchy a hojně bezy černé.

Nejzajímavější je Hluchov na jaře – v bylinném patře vykvétá řada jarních druhů rostlin, které chtějí vykvést dříve, než je zastíní olistěné koruny stromů. Patří mezi ně dymnivka dutá, křivatec žlutý, sasanka hajní, orsej jarní hlíznatý, vzácněji pupkovec pomněnkový, pižmovka mošusová či česnek medvědí. Na-

Dymnivka dutá.

Sasanka pryskyřníkovitá.

jdete tady i sněženku jarní nebo tavolín – oba druhy zde ale byly prokazatelně vysazeny.

Součástí chráněného území (resp. jeho ochranného pásma) je také mrtvé labské rameno, v jehož litorálním pásmu je možné najít některé zajímavější druhy. Nesporně nejatraktivnější je zde v době květu populace stulíku žlutého.

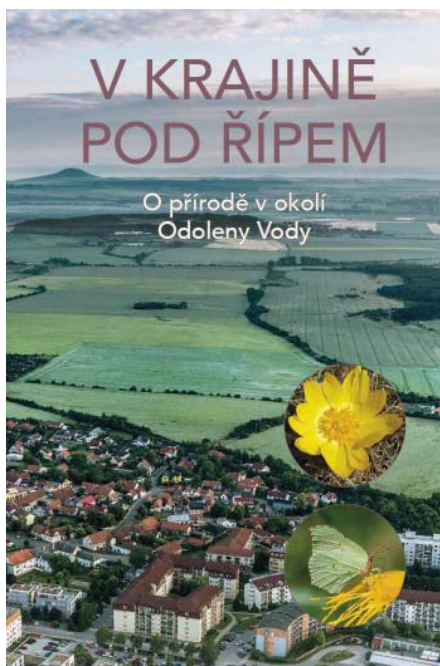
Ze vzácnějších druhů to je šmel okoličnatý, ostřice banátská, kamýšník širokoplodý a sevlík potoční. Běžnou součástí je ve vodním sloupci růžkatec ponořený.

*Daniel Hrčka,
přírodovědec muzea*

Slepýš křehký.

Publikace V krajině pod Řípem

V těchto dnech vychází nová kniha „V krajině pod Řípem: O přírodě v okolí města Odolena Voda“. Přináší fascinující soubor odborných příspěvků o přírodním dědictví této oblasti.

Publikace je výsledkem spolupráce odborníků z různých oborů – jak neživé přírody, tak živých organismů. Nabízí podrobný pohled na ekologické a přírodovědné bohatství regionu.

Kniha je rozdělena do několika částí, z nichž každá se zaměřuje na konkrétní složku přírody. Geologie regionu je popsána v souvislosti s jeho geologickými formacemi, které vznikly díky starohorní a třetihorní vulkanické činnosti.

V části zaměřené na rostliny autor podrobně popisuje vegetační poměry a významné druhy, které rostou v okolí Odoleny Vody. Mezi těmi, které si zaslouží zvláštní pozornost, najdeme například lipnici bádenskou (*Poa badensis*), solenku Valerandovu (*Samolus valerandi*) a zvonek jemný (*Campanula gentilis*). Tyto druhy jsou charakteristické pro tuto oblast a podílejí se na vytváření unikátních biotopů oblasti.

Následující část publikace se věnuje fauně regionu, přičemž zvláštní důraz je kladen na bezobratlé živočichy. Bohatá fauna bezobratlých živočichů je ilustrována skupinami brouků, vodních brouků a motýlů, které zde nacházejí své ideální podmínky pro život. Z obratlovců jsou podrobněji popsáni obojživelníci, plazi, ptáci a savci, které lze v oblasti najít, a ukazují tak významnou rozmanitost a ekologickou hodnotu této krajiny.

zajímavějším pro milovníky přírody i odborníky na geologii a ekologii.

Publikace „V krajině pod Řípem“ představuje komplexní obraz přírody v tomto regionu, spojující vědecké poznatky s objevováním přírodní krásy této unikátní části České republiky.

Pro odborníky, přírodovědce i širokou veřejnost je to vynikající příležitost, jak lépe pochopit přírodní hodnoty, které se skrývají v srdci Středočeského kraje.

Publikace se zaměřuje na konkrétní oblasti v katastru Odoleny Vody a Úžic, včetně menších okolních obcí jako je Kopeč, Netřeba, Zlosyň, Újezdec, Chlumín, Veliká Ves, Předboj, Panenské Břežany, Baš a Postřižín. Celkově se jedná o centrální část mezi řekami Vltava a Labe, která se vyznačuje pestrá krajinou a vysokou přírodní hodnotou.

Srdcem celé oblasti je přírodní rezervace Kopeč, která se nachází na místech, jež byla ovlivněna třetihorní vulkanickou činností. Tento region, s typickými kopci a čedičovými výchozy, připomíná krajinu Českého středohoří, což ho činí ještě

Autorsky se na zpracování textů podíleli:

Miloš Anděra, Václav Cílek, Oldřich Hovorka, Daniel Hřčka, Vojtěch Kolář, Petr Krejčík a Libor Praus.

Knihu vydává Oblastní muzeum Praha-východ, p.o. v Brandýse nad Labem-Staré Boleslavi. Do prodeje bude uvolněna po křtu knihy na začátku října letošního roku.

Keltský „bůžek“ z Kostelního Hlavna

V roce 2024 odevzdal do našeho muzea jeden z externích spolupracovníků pozoruhodný předmět. Do rukou se nám dostala malá bronzová soška v podobě stylizované jednoduché figurky stojícího muže. Podle sdělení nálezce pochází bronzový „panáček“ z povrchové vrstvy ornice a byl nalezen na poli severně od Kostelního Hlavna, po levé straně silnice vedoucí z Kostelního Hlavna do Mečeříže.

Drobná figurka měří 48 mm a široká je maximálně 16 mm v místě rozpažených rukou, z nichž pravá je druhotně odlomená. Zobrazuje stylizovanou postavu muže oblečeného v delším košilovitém oděvu s výraznou oválnou hlavou a širokým úsměvem či úšklebkem, rysy obličeje jsou jen hrubě naznačené.

Ačkoliv se archeologii věnuji již více než tři desetiletí a rukama mi prošly tisíce archeologických nálezů, tahle drobná figurka mi nepřipomínala vůbec nic. Na chvilku jsem zaváhala, zda to není nějaký novověký vtípek, schematické výrazné rysy obličeje a holá hlava působily trochu exoticky, skoro jako podoba náčelníka dávných Mayů. Archaické řemeslné provedení sošky i oděv muže, připomínající dlouhou košili nebo tuniku ale naznačovaly, že pravděpodobně přece jen půjde o předmět z pravěku, i když asi ne příliš obvyklý.

Žádný archeolog nepozná všechno a není ostudou si nechat poradit, tajemného panáčka jsem tedy vyfotila ze všech stran a obrázky poslala kolegům specialistům na dobu římskou. Byli na tom překvapivě stejně jako já, k figurce se moc nehlásili a nedokázali ji určit, ale doporučili mi kolegu Jana Kyselu z Ústavu pro klasickou archeologii UK, který se

podobnými pravěkými plastikami zabývá.

Kolega Kysela odpověděl velmi rychle. Z panáčka byl nadšený, zejména proto, že je „ještě ošklivější, než běžně bývají“. Nález určil jako antropomorfní plastiku z mladší doby laténské (250–100 př. n. l.), tedy z doby, kdy na našem území pobývali dávní Keltové.

Funkce těchto drobných lidských figurek je zatím nejasná, pravděpodobně mohlo jít o amulety, které měly svému majiteli přinášet ochranu a štěstí. Z území Čech je podobných nálezů dosud známo jen několik, takže naše muzeum získalo do sbírky cenný unikát.

A právě to je na archeologii krásné, i po několika desetiletích práce v oboru se vždycky najde něco, co vás dokonale překvapí!

Andrea Němcová,
archeoložka muzea

VÝSTAVY

PŘIPRAVUJEME

Přednášky:

14.9.2025, 14:00

Po stopách svatého Václava

Vlastivědná procházka s historikem Martinem Hůrkou.

7.10.2025, 18:00

V krajině pod Řípem

Přednáška spojená s křtem knihy o přírodě v širším okolí Odoleny Vody. Daniel Hřčka

11.11.2025, 18:00

Staroboleslavské kostely

Reflexe na základě středověkých písemných pramenů. Martin Hůrka

9.12.2025, 18:00

Svátky a oslavy zimního slunovratu

Cesta od pohanských rituálů ke křesťanským Vánocům. Andrea Němcová

20.11.2025 – 11.1.2026

*Výstava Vánoce v muzeu –
– od adventu po Štědrý den*

Připravuje Kateřina Klicperová